

Börsbolagens finansiella rapportering 2006/2007

OMX Nordic Exchange Stockholm AB

Innehållsförteckning

Allmänt om övervakning av finansiell rapportering

Börsbolagens årsredovisningar

IAS 1	Utformning av finansiella rapporter
IAS 12	Inkomstskatter
IAS 14	Segmentrapportering
IAS 16	Materiella anläggningstillgångar
IAS 33	Resultat per aktie
IAS 36	Nedskrivningar
IAS 37	Avsättningar, eventalförpliktelser och eventultillgångar
IAS 38	Immateriella tillgångar
IAS 39	Finansiella instrument: Redovisning och värdering

Börsbolagens delårsrapporter

Generella synpunkter på börsbolagens delårsrapporter
Jämförelsestörande poster
Nedskrivningar
Förvärvsanalysen
Avvecklade verksamheter
Säkringsredovisning
Pensionsredovisning

Allmänt om övervakning av finansiell rapportering

OMX Nordic Exchange Stockholm AB ("börsen") har från och med den 1 juli 2007 genom lag ålagts att bedriva övervakning av bolagens finansiella rapportering. Från och med den 1 november 2007 finns dessa bestämmelser i 16 kap. lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden. Dessutom gäller från samma tidpunkt Finansinspektionens föreskrifter (2007:17) om verksamhet på marknadsplatser som tydliggör kravet på börserna när det gäller övervakningen av börsbolagens regelbundna finansiella information.

Det finns inget formellt krav på börsen att gå igenom finansiella rapporter utgivna av börsbolagen för år 2006. Börsen har dock under 2007 kommit överens med Finansinspektionen om att i allt väsentligt påbörja övervakningen i enlighet med ovan nämnda bestämmelser redan avseende 2006 års årsredovisningar. Denna genomgång har omfattat drygt 50, företrädesvis mindre, bolag. Till detta kommer de bolag som noterats under föregående år, och där börsen genom en revisor gör en s.k. ettårsuppföljning. I framtiden kommer de bolag som innefattas i urvalet av årsredovisningar att skriftligen underrättas om detta.

Arbetet inleds med en genomgång av bolagets årsredovisning. Detta resulterar sedan i att ett brev tillsänds varje bolag med relevanta iakttagelser eller frågeställningar. Sammanfattningsvis har det skickats ut tre typer av brev.

1. Bolagets årsredovisning har gått igenom och de iakttagelser som gjorts har inte föranlett någon åtgärd från börsens sida.
2. Genomgången har resulterat i en eller flera iakttagelser som har delgivits bolaget. Iakttagelserna har dock varit av den karaktären att börsen avstått från att gå vidare i frågan. I börsens svarsbrev framgår det dock att bolaget måste beakta iakttagelserna i relevanta delar i sin kommande finansiella rapportering.
3. Börsen har begärt att bolaget skall inkomma med svar på gjorda iakttagelser för att kunna bedöma om det är fråga om en överträdelse eller ej. I de fall börsen har nöjt sig med vad bolaget har svarat sänder börsen ett avslutande brev till bolaget med ett innehåll motsvarande punkt 1 eller 2 ovan.

I de fall börsen anser att bolaget allvarligt brutit mot gällande regler kommer ärendet att föras vidare till börsens disciplinnämnd för bedömning.

Samtliga delårsrapporter är föremål för en kontinuerlig genomgång. Mot denna bakgrund kommer det inte att skickas ut något brev till de berörda bolagen med information om att de kommer att bli föremål för en extern genomgång. Förekommande brister i delårsrapporter avhandlas med det berörda bolaget i ett brev med motsvarande innehåll som för årsredovisningen. Eftersom det inte skickas något brev om genomgång när det gäller delårsrapporter kommer det inte heller att kommuniceras till bolagen att eventuella iakttagelser i delårsrapporterna inte föranleder någon åtgärd från börsens sida.

Det kan i detta sammanhang vara av vikt att påpeka att även om börsen har det faktiska ansvaret för övervakningen av bolagens finansiella information så har också Finansinspektionen enligt 25 kap.

18 - 24 §§ lagen om värdepappersmarknaden vissa möjligheter att ingripa mot ett bolag som de anser ha brustit i sina informationsåtaganden. Finansinspektionens möjligheter består i att förelägga bolaget att göra rättelse, besluta om en särskild avgift, meddela en erinran eller att bestämma en straffavgift.

I börsens övervakningsuppdrag ligger också att ta fram denna årliga skrift där vanliga och väsentliga iakttagelser kan beskrivas med syfte att underlätta för bolagen att anpassa sig till gällande lagar, regler och bestämmelser.

Börsbolagens årsredovisningar

Huvuddelen av de synpunkter som börsen framfört under 2007 – avseende 2006 års årsredovisningar - gäller avsaknaden av tilläggsupplysningar som olika standarder kräver. Börsen har också i ett flertal fall ifrågasatt om en standard tillämpats på ett riktigt sätt. Ett inte ovanligt exempel är tillämpningen av IAS 14, Segmentrapportering där det ofta är svårt för en utomstående att avgöra om den indelning som företaget valt uppfyller kraven i standarden. I dessa fall är det angeläget att informationen från företagen görs mer utförlig, något som företagen i allmänhet förklarar sig villiga till. I flera fall har också bolagen själva beslutat sig för att byta indelningsgrund för segment för att ge bättre information till marknaden.

IAS 1 - Utformning av finansiella rapporter

Redovisningsprinciper

Generellt gäller att beskrivningen av tillämpade redovisningsprinciper är bra. I flertalet företag omfattar beskrivningen 4-5 sidor och tar upp alla viktigare frågor. I många fall blir dock redogörelsen onödigt omfattande och tungläst. Förklaringen är att företag ibland väljer att återge en standardiserad text utgiven av exempelvis en revisionsbyrå. Det gör att företaget beskriver vad som gäller för transaktioner som inte är aktuella för företaget eller använder ett språk som inte känns äkta. IAS 1, punkt 111 betonar att det är avgörande är vad de som läser rapporterna förväntar sig att företaget ska redogöra för.

Innan företag går in på utformningen av specifika principer ska upplysning lämnas om den värderingsgrund som de finansiella rapporterna baseras på (punkt 108). Det är en upplysning som ofta saknas. Inte ens de som ingår i urvalet för vilka verkliga värden (finansiella och fastighetsförvaltande företag) eller anskaffningsvärden (företag som saknar finansiella instrument) dominerar framhåller normalt detta. För majoriteten av företag vars principer utgör en blandning mellan anskaffningsvärden och verkliga värden lämnar i stället upplysningar i anslutning till redogörelsen för vad som gäller för de specifika posterna.

Företag ska också informera om de standarder som IASB (och EU) antagit men som ännu inte trätt i kraft. Det framgår av IAS 8, ”Redovisningsprinciper, ändringar i uppskattningar och bedömningar samt fel”. Bland de uppgifter som ska lämnas ingår en diskussion om vilken effekt som standarden kommer att ha. Ett företag som lämnar en utförlig beskrivning av nya standarder och tolkningar är Biogaia. Bolaget informerar också om nya standarder som inte kommer att påverka koncernen. Det

kan ses som en överkurs. På samma sätt som det saknas anledning att redogöra för redovisningsprinciper avseende transaktioner som saknar relevans för företaget tillför en genomgång av nya standarder inte något, om standarderna inte berör företaget.

Källor till osäkerhet

I företagens inledande beskrivning av redovisningsprinciper återfinns ofta upplysningar om de viktigaste källorna till osäkerhet som innebär en risk för att redovisade värden kan komma att ändras under kommande räkenskapsår. Som framgår av punkt 120 i IAS 1 ska företag lämna upplysningar om förutom slaget av tillgång eller skuld samt redovisade värden

- varför en uppskattning är osäker,
- hur känsligt det redovisade värdet är för metoder och antaganden som uppskattningen baseras på,
- ett intervall av rimligt möjliga utfall under nästkommande år samt
- en förklaring till ändringar av tidigare ändringar.

Den här typen av detaljerade upplysningar torde inte ha lämnats av något företag. Enligt punkt 121 kan företag som inte anser att det är praktiskt genomförbart att lämna sådana upplysningar välja att i stället belysa osäkerheten exempelvis med hjälp av en känslighetsanalys.

Det finns stora skillnader mellan företag när det gäller antalet poster för vilka värderingen uppges vara osäker. Några tar inte med några poster alls vilket skulle kunna vara förenligt med standarden givet att det inte finns någon egentlig osäkerhet i värderingen. Andra tar endast upp goodwill medan några inkluderar varulager, aktiverade utvecklingskostnader, pensioner, uppskjutna skattefordringar, avsättningar med flera poster. Undantagna är dock de poster som värderas till verkligt värde (se punkt 120).

Utöver kravet på information om de viktigaste källorna till osäkerhet kräver punkt 113 vilka väsentliga bedömningar som inte omfattar uppskattningar som företaget gjort. I standarden lämnas några exempel på vad som avses; klassificeringen av leasingavtal, intäktsredovisning samt om så kallade specialföretag ska omfattas av koncernredovisningen. Skillnaden mellan de krav som ställs i punkt 120 och de som återfinns i punkt 113 är inte särskilt tydliga och man kan förstå att många företag är otydliga i sin beskrivning.

Rättvisande bild

I IAS 1 behandlas frågan om hur ett företag skall bete sig om en standard skulle resultera i en missvisande redovisning. IAS 1, punkt 17 anger följande: "I de ytterst sällsynta fall när företagsledningen kommer fram till att det skulle vara så missvisande att tillämpa ett krav i en standard eller en tolkning att det skulle strida mot de finansiella rapporternas syfte såsom det framställs i 'Föreställningsramen', skall företaget avvika från kravet på sätt som anges i punkt 18 när relevant bindande regelverk så kräver, eller i annat fall inte förbjuder, en sådan avvikelse". Upplysningskraven i punkt 18 innebär bl. a. att företagsledningen skall ange anledningen till att gällande standard skulle vara missvisande och för varje redovisad period ange de justeringar som skulle vara nödvändiga för att ge en rättvisande bild.

Det är således en restriktiv syn på avvikelser från gällande standarder som förmedlas av IAS 1.

I de årsredovisningar som omfattats av börsens genomgång 2006 är det endast ett företag som hävdar att en tillämpning av en standard leder till att redovisningen blir missvisande. Det gäller ett fall som avser 2005 och som kommenterades redan i fjol i samband med att noteringarna från Övervakningspanelens arbetsgrupp publicerades. Vad det handlar om är att en nedskrivning av goodwill gjorts till följd av en kraftig ökning av börskursen mellan avtals- och förvärvstidpunkten. Nedskrivningen har redovisats på egen rad inom finansnettot och inte som en del av rörelseresultatet. Härom skriver företaget: "Företagsledningen har kommit fram till att de finansiella rapporterna genom detta ger en mer rättvisande bild av företagets finansiella ställning." Att minska rörelseresultatet med en nedskrivning som inte, enligt företagsledningens uppfattning är reell skulle innebära att ingen jämförbarhet skulle uppnås mellan de olika räkenskapsåren". Det som är anmärkningsvärt är att trots den kritik som fördes fram i fjol har företaget inte tagit intryck utan upprepar sin motivering trots att den uppenbarligen saknar stöd i IAS 1. Det handlar alltså om ett fel i redovisningen som borde ha rättats i enlighet med IAS 8, punkt 42.

Flerårsjämförelser

Varken IFRS eller börsens noteringsavtal ställer krav på redovisning av nyckeltal för 5- eller 10-årsperioder. IAS 1 anger sålunda endast att det inte krävs mer än ett jämförelseår i de finansiella rapporterna. IFRS 1, Första gången IFRS tillämpas, kommenterar dock det speciella fall när ett företag redovisar nyckeltal för flera år där de tidigare åren inte baseras på IFRS. Enligt punkt 37 ska företag i dessa fall lämna upplysningar om vilka de väsentliga skillnaderna är jämfört med IFRS dock utan krav på kvantifiering. Av standarden framgår att man visserligen övervägt frågan om kvantifiering men blivit övertygad om att en sådan skulle kunna bli kostnadskrävande. Inte ens det begränsade kravet på en identifiering av viktigare skillnader har dock uppfyllts annat än i undantagsfall. Detta trots att man kan anta att det för många företag endast handlar om att informera om att goodwill inte längre skrivs av.

Förändring av eget kapital

Enligt IAS 1, punkt 96, kan företag välja mellan att lämna en redogörelse för antingen Förändringar i eget kapital eller över Redovisade intäkter och kostnader. Oavsett om företagen väljer det ena eller andra rapportformatet ska rapporten ange summa intäkter och kostnader för perioden, dvs. summan av årets resultat enligt resultaträkningen och de intäkter och kostnader som redovisats direkt mot eget kapital.

Samtliga företag har redogjort för förändringen i eget kapital. Ganska många har dock missat att ett huvudsyfte med rapporten är att lyfta fram summan av intäkter och kostnader. I stället har de redovisat resultatet enligt resultaträkningen på en rad och summan av de intäkter och kostnader som redovisats direkt mot eget kapital på en annan rad.

Ett större problem är att IAS 1 inte ger någon vägledning till hur återköp och återförsäljning av egna aktier ska redovisas. Det vanligaste verkar vara att återköp av egna aktier redovisas som en avdragspost från balanserade vinstmedel i enlighet med tidigare svensk praxis. Andra företag har minskat övrigt tillskjutet kapital och i något fall minskat dels aktiekapital, dels balanserad vinst. I det senare fallet kan förklaringen vara att man satt ner aktiekapitalet.

Företag som valt att sälja återköpta aktier verkar oftast ha valt att redovisa den erhållna likviden som en ökning av balanserad vinst. En sådan redovisning har dock knappast stöd i IFRS. En försäljning av återköpta egna aktier leder till en ökning av eget kapital som inte skiljer sig från en ökning till

följd av en nyemission. Oavsett om företag säljer återköpta aktier eller genomför en vanlig nyemission handlar det alltså om en ökning av tillskjutet kapital inte av balanserad vinst. Ett alternativ till att redovisa återköp och återförsäljning av egna aktier över balanserad vinst är att lägga till en kolumn i rapporten över förändringen av eget kapital. En ytterligare fördel med en sådan uppställning är att man tydligt ser storleken på återköpen.

IAS 12 - Inkomstskatter

Enligt punkt 35 i IAS 12 får ett företag som redovisat förluster något av de senaste två åren inte alltid redovisa en uppskjuten skattefordran hänförlig till underskottsavdrag. En fordran får endast redovisas när det finns faktorer som övertygande talar för att det ska finnas tillräckliga skattepliktiga överskott i framtiden. Alltsedan IAS 12 trädde i kraft har det ifrågasatts om de faktorer som företag hänvisar till kan anses vara ”övertygande”. De bedömningar som gjorts har gått ut på att det inte räcker med att företaget pekar på egna prognoser eller att det senaste året medfört en väsentlig förbättring i lönsamheten. För att vara övertygande krävs något mer, till exempel att man avyttrat en förlustbringande verksamhet eller att man erhållit en beställning som är vinstgivande.

Några företag som gjort bedömningen att det kommer att finnas skattepliktiga överskott begränsar ändå storleken av den uppskjutna skattefordran till de överskott som beräknas infalla under de närmaste tre till fem åren. En sådan begränsning, närmast en tillämpning av försiktighetsprincipen, har dock inte stöd i IAS 12. Standarden säger att det normala är att en uppskjuten skattefordran ska redovisas och att det som står i punkt 35 är en undantagsregel. Möjligen skulle man kunna se begränsningen till tre eller fem år som ett alternativ till diskontering. Men det är inte förenligt med IAS 12 att nuvärdeberäkna vare sig skattefordringar eller skatteskulder.

Enligt punkt 81e ska företag informera om beloppen på de underskottsavdrag som inte motsvaras av uppskjutna skattefordringar. Information om sådana belopp lämnas av många företag, också företag som är vinstgivande. En vanlig anledning är att koncerner har dotterföretag i olika länder och att förluster som uppkommer i ett land inte kan kvittas mot vinster i andra länder. I exempelvis Tickets årsredovisning (Ticket redovisar en vinst både 2005 och 2006) kan man läsa att det finns ett underskottsavdrag och att detta är hänförligt till verksamheten i Norge. Att det inte motsvaras av en uppskjuten skattefordran förklaras med att verksamheten är förlustbringande. Även Poolia lämnar upplysning om underskottsavdrag, i deras fall fördelat på fyra länder varav det avdrag som är hänförligt till Tyskland inte åsatts något värde. Den här typen av information saknas ofta vilket gör att läsarna har små möjligheter att förstå företagets skattesituation.

IAS 14 - Segmentrapportering

Två av de företag som omfattas av urvalet kan klassificeras som riskkapitalföretag. Det som kännetecknar dessa företag är att de investerar i ett antal verksamheter som kan, men inte behöver vara likartad. Kännetecknande för dem är också att affärsidén är att göra dotterföretagen lönsamma och att avyttra dem när förutsättningarna bedöms gynnsamma.

Gemensamt för de båda företagen är också att de båda hävdar att riskkapitalverksamheten ska uppfattas som ett segment. Det som i det här fallet uppfattas som "risker och möjligheter" dvs. de faktorer som skiljer sig åt mellan olika segment utgörs sålunda av de risker som är förknippade med en investering i en verksamhet och möjligheterna att senare hitta en köpare.

En sådan tolkning av segmentbegreppet är dock knappast förenlig med den definition som lämnas i punkt 9. Där står att: "en rörelsegren är en redovisningsmässigt identifierbar del av ett företag vilken tillhandahåller en enskild produkt eller tjänst eller en grupp av likartade produkter eller tjänster och som är utsatt för risker och möjligheter som skiljer sig från vad som gäller för andra rörelsegrenar".

Faktorer som ska beaktas när man tar ställning till om produkter eller tjänster är likartade innefattar

- a) karaktären på produkten eller tjänsten,
- b) karaktären på produktionsprocessen,
- c) vilka kundkategorier som använder produkten eller tjänsten,
- d) hur produkten distribueras eller tjänsterna utförs, samt
- e) i vilken utsträckning verksamheten påverkas av regleringar eller liknande.

Ett annat företag anger i årsredovisningen att de primära segmenten utgörs av ett antal olika försäljningskanaler. Det kan vara förenligt med IAS 14. I årsredovisningen redogör man dock för verksamheten i koncernen med utgångspunkt från olika produkter. Även beskrivningen av vilka personer som ingår i ledningsgruppen talar emot att försäljningskanaler skulle vara styrande för hur verksamheten bedrivs. Vad detta illustrerar är vikten av att vara tydlig i beskrivningen av varför en viss indelning i segment uppfyller de olika faktorerna i punkt 9 ovan.

IAS 16 - Materiella anläggningstillgångar

Den största skillnaden mellan IAS 16 och den tidigare tillämpade rekommendationen för materiella anläggningstillgångar, RR 12, gäller redovisningen av tillkommande utgifter. Principen i RR 12 var att tillkommande utgifter skulle läggas till anskaffningsvärde för tillgången till den del tillgångens prestanda förbättrades i förhållande till den nivå som gällde då tillgången ursprungligen anskaffades. Principen i IAS 16 är att tillkommande utgifter ska redovisas som tillgång när de ekonomiska fördelar som är förknippade med tillgången antas komma företaget till del och anskaffningsvärdet kan beräknas på ett tillförlitligt sätt. IAS 16 betonar sålunda en komponentansats där varje del av en materiell anläggningstillgång kan uppfattas som en tillgång som ska skrivas av för sig oberoende av vad som gäller för andra delar av anläggningen. Komponentansatsen fanns visserligen inskriven också i RR 12 men då angiven som en metod som *borde* tillämpas. Enligt IAS 16 har detta bör ersatts med ett skall. Hur detta påverkar redovisningen är svårt att avgöra annat än vad gäller beskrivningen av redovisningsprinciper? Vad man kan notera är sålunda att det fortfarande finns ett antal företag som håller fast vid den gamla formuleringen om när tillkommande utgifter ska redovisas. Ett bra exempel på en korrekt formulering återfinns i Micronics årsredovisning på sidan 51 där företaget utöver beskrivningen av principen också anger vilka komponenterna är dels för byggnader, dels för övriga anläggningstillgångar.

Som ett kuriosum kan nämnas att Active Biotech, möjligen som enda noterat företag, tillämpar omvärderingsmetoden för sina fastigheter. Av beskrivningen av redovisningsprinciper framgår

sålunda att Active Biotech värderar sina fastigheter till verkligt värde och att omvärderingar görs så ofta som krävs för att inte det redovisade värdet ska avvika väsentligt från det verkliga värdet. Active Biotechs fastigheter torde utgöra rörelsefastigheter vilket gör att IAS 40, Förvaltningsfastigheter, inte är tillämplig. De viktigaste skillnaderna mellan den omvärderingsmetod som beskrivs i IAS 16 och IAS 40 är, förutom att IAS 16 också omfattar rörelsefastigheter, att värdeförändringarna redovisas direkt mot eget kapital och att fastigheterna ska skrivas av.

IAS 33 - Resultat per aktie

Ett återkommande problem när det gäller tillämpningen av IAS 33 gäller redogörelsen för hur resultat per aktie efter utspädning framräknats. Enligt punkt 70 ska företag informera om såväl det belopp som använts i täljaren vid beräkning av resultat per aktie efter utspädning som det vägda genomsnittliga antalet aktier. Avstämningen ska göras för varje slag av instrument som ger upphov till utspädning.

Avstämningen är normalt inget problem för de företag som emitterat konvertibler. Här handlar det om att lägga tillbaka räntan på konvertiblerna justerat för skatt och att lägga till det antal aktier som tillkommer vid konverteringen. Teckningsoptionerna är svårare. Här krävs en jämförelse mellan lösenpriset och den genomsnittliga börskursen under perioden. I vart fall när det handlar om så kallade personaloptioner saknas ofta båda dessa uppgifter i årsredovisningen. Och när det gäller personaloptioner ska lösenpriset inkludera det belopp som den anställde betalar genom att avstå från lön.

Ett av relativt få företag som går in på beräkningen är Axis. De skriver att en beräkning görs av det antal aktier som kunde ha köpts till verkligt värde (lika med genomsnittlig börskurs under året) för ett belopp som motsvarar det monetära värdet av de teckningsrätter som är knutna till optionerna. Det antal aktier som räknats fram jämförs med det antal aktier som skulle utfärdas under antagande av att teckningsoptionerna utnyttjas. Om alla optioner löses in uppgår den maximala utspädningen till 282 350 akter. Det man önskar är att företaget varit tydligare vad gäller det totala antalet optioner, lösenpriser och genomsnittlig börskurs. Det borde också ha påpekats att de anställda betalat fullt pris för optionerna, dvs. att det inte ska göras något tillägg på grund av anställda avstått från lön.

Ett av de företag som kommenterar beräkningen av resultat per aktie efter utspädning anger att de utgått från nuvärdet av lösenpriset. Företaget tillämpar alltså den beräkningsmetod som föreskrevs i Redovisningsrådets rekommendation, RR 18. Även om en nuvärdeberäkning rekommenderas av Sveriges Finansanalytiker är det inte en metod som stöds av IAS 33. Företag som anser att en nuvärdeberäkning ger ett mer rättvisande resultat per aktie bör därför komplettera med uppgifter om resultat per aktie utifrån det nominella lösenpriset.

Ett företag skriver: "Eftersom optionerna är utställda på befintliga aktier kommer någon utspädningseffekt på aktieägarnas innehav inte att uppstå." Hur detta ska tolkas är oklart. I resultaträkningen redovisas nämligen ett resultat per aktie efter utspädning som är lägre än resultatet per aktie före utspädning. Det mest sannolika är att företaget i likhet med många andra använder

begreppet utspädning för två helt olika fenomen. I IAS 33 innebär utspädning att det resultat som redovisas kan komma att fördelas på fler aktier. I citatet ovan kommenteras emellertid aktieägarnas innehav på ett sätt som leder tankarna till det totala antalet aktier som är utelöpande. Vad företaget alltså vill säga är att eftersom man inte kommer att emittera nya aktier när optionerna löses in utan erbjuda innehavarna aktier som tidigare återköpts så blir antalet aktier oförändrat jämfört med situationen före återköpet. Varför detta intresse för antalet aktier är så stort är något man kan förvåna sig över. Någon förklaring i det aktuella företags redovisning ges inte.

För övrigt kan nämnas att ett av de företag som ingår i urvalet redovisar resultat per aktie också för moderföretaget. IAS 33 förhindrar inte en sådan uppgift men eftersom den rimligen inte har något egentligt värde ur informationssynvinkel borde den utgå.

IAS 36 - Nedskrivningar

De noteringar som gjorts i samband med genomgången av företag med anknytning till IAS 36 handlar så gott som uteslutande om goodwill. Enligt punkterna 134ff ska företag lämna en rad upplysningar för varje kassagenererande enhet i vilken ingår betydande goodwill. Syftet med upplysningarna är att dokumentera för läsarna att ledningen gjort en prövning av att det redovisade värdet på goodwillposten inte överstiger det verkliga värdet.

Det största problemet som noterats gäller definitionen av kassagenererande enhet. Enligt punkt 80 får den inte vara större än ett segment. Ett intryck man kan få vid läsningen av årsredovisningar är att företagen utgår från segment trots att det handlar om nyligen genomförda förvärv där prövningen av det redovisade goodwillvärdet borde kunna göras på en lägre nivå.

Möjligheterna att ifrågasätta företagets definition av kassagenererande enhet är dock små. Som framgår av punkt 80 handlar det om på vilken nivå som goodwillen övervakas av företagsledningen. Den som ifrågasätter den indelning som görs i årsredovisningen skulle alltså behöva ta del av det interna rapporteringssystemet vilket framstår som orealistiskt.

Det finns dock undantag. Som framgått ovan under avsnittet IAS 14, Segmentrapportering, tillämpar några företag en definition av segment som inte förefaller förenlig med standarden. Eftersom samma definition legat till grund för prövningen av om goodwill behöver skrivas ner är kraven i IAS 36 inte uppfyllda.

Nästan samtliga företag som ingår i urvalet har baserat beräkningen av verkligt värde på goodwillposten utifrån ett nyttjandevärde. Enligt punkt 134 ska företagen därvid lämna en beskrivning av varje viktigt antagande som beräkningen bygger på. Så gott som samtliga företag informerar om diskonteringsräntan. Här finns stora skillnader, från 7 till 19 procent. Det är naturligt eftersom diskonteringsräntan ska återspegla skillnader i risk.

Siffrorna avser ränta före skatt. Ett företag har dock skrivit att de utgår från 7 procent efter skatt. Som framgår av punkt 55 är det inte förenligt med standarden.

De flesta företag kommenterar också vilken tillväxt de räknat med uppdelat på dels en prognosperiod, 3-5 år, dels tiden därefter. Ett företag har skrivit att de räknar med en evig tillväxt på 6 procent årligen. Sannolikt rör det sig dock här om ett skrivfel.

Utöver tillväxt och diskonteringsränta krävs ett annat viktigt antagande, nämligen vinstmarginal. Vilken marginal som företagen utgått ifrån kommenteras dock bara undantagsvis, sannolikt eftersom man anser uppgiften som känslig. Ett företag anger för övrigt konkurrensskäl till att inte lämna några uppgifter överhuvudtaget om sin beräkning vilket inte är förenligt med standarden. Ett företag anger att de utgått från de kassagenererande enheternas nettoförsäljningsvärde vid prövningen av om goodwill måste skrivas ner. I noten till immateriella tillgångar står: ”Återvinningsvärdet har fastställts genom en beräkning av nettoförsäljningsvärde. För varje kassagenererande enhet har företagsledningen sammanställt en prognos över årliga framtida kassaflöden baserad på historiska erfarenheter och bolagets egna planer och bedömningar om framtiden. Kassaflödena har diskonterats till ett nuvärde med tillämpning av koncernens vägda genomsnittliga kapitalkostnad vilken beräknats uppgå till 7,4 procent per år före skatt. Det genom nuvärdesberäkningen fastställda verkliga värdet, minskat med en antagen försäljningskostnad om 3 procent, har för respektive enhet jämförts med det koncernmässiga bokförda värdet.” Skrivningen ger knappast stöd för att det verkligen handlar om ett nettoförsäljningsvärde. Det intryck man får är att det snarast är ett försiktigt nyttjandevärde som beräknats, försiktigt genom att man belastat det med försäljningskostnader om 3 procent.

IAS 37 - Avsättningar, eventalförpliktelser och eventulltillgångar

Enligt punkt 71 i IAS 37 får avsättningar för omstruktureringsutgifter göras om vissa förutsättningar är uppfyllda. När så är fallet är inte alltid lätt att avgöra. Ett företag skriver sålunda att det ska flytta delar av sin utvecklingsverksamhet från högkostnadsländer till låg- och mellankostnadsländer under de närmaste åren. Andra aktiviteter som bolaget beslutat omfattar samordning av IT-infrastruktur och sänkta administrativa kostnader. Omstruktureringskostnaden uppgår till 120 Mkr och har kostnadsförts under tredje kvartalet.

Exempel på omstruktureringar ges i punkt 70. Där nämns bland annat flyttning av verksamheter och förändringar i ledningsstrukturen. Samtidigt måste man ha i åtanke att en avsättning definieras i standarden som en legal eller informell förpliktelse som gör att en tredje person har anledning räkna med ersättning. En flyttning av en avdelning som arbetar med utvecklingsfrågor kostar visserligen pengar men ger inte självklart upphov till att tredje man kan ställa krav på ersättningar. Sådana krav kan dock uppstå i form av hyreskostnader för tomma lokaler och avgångsvederlag till anställda som väljer att inte flytta. På motsvarande sätt kan en samordning av IT-infrastruktur och en sänkning av de administrativa kostnaderna leda till friställningar och därmed åtagande som omfattas av punkt 71 i standarden. Genom att formuleringen i årsredovisningen är så allmänt utformad framgår dock inte om det är denna typ av kostnader som ingår i de 120 Mkr.

Ett ytterligare exempel på en avsättning där det framstår som mer tydligt att förutsättningarna i IAS 37 inte är uppfyllda gäller ett företag som överlåt en order till ett annat företag mot en ersättning av

17 Mkr. Företaget har dock bara intäktsfört 13 Mkr eftersom 4 Mkr reserverats ”för överenskomna framtida rabatter på eventuella framtida leveranser”. Även om så skulle vara att det finns ett bindande kontrakt om framtida leveranser till ett rabatterat pris så kan man självfallet inte göra en avsättning för rabatten före den tidpunkt då intäkten redovisas.

IAS 38 - Immateriella tillgångar

Av en artikel i Balans nr 11 2007 (Björn Gauffin och Sven-Arne Nilsson; Rörelseförvärv enligt IFRS 3 – andra året) framgår hur skillnaden mellan pris och redovisade värden på övertagna tillgångar vid företagsförvärv fördelas mellan goodwill och andra tillgångar. Där visas att i genomsnitt cirka 25 procent hänförs till övervärden på materiella tillgångar och ungefär lika mycket till identifierbara immateriella tillgångar bland annat varumärken, FoU etc. Innebörden är att goodwill svarar för knappt 50 procent, en andel som ligger nära vad som kommit fram i amerikanska undersökningar. Det som noterats i genomgången av de företag som ingår i urvalet är att det ändå finns flera exempel där hela mellanskillnaden rubricerats som goodwill. Oftast rör det sig dock i dessa fall om mindre förvärv.

En intressant notering gäller ett företag som valt att hänföra en del av köpeskillingen till ”opatenterad teknik”, dvs. en form av FoU. Det ovanliga med detta är att posten sägs ha en obestämmd nyttjandeperiod och att den följaktligen inte skrivs av. Att det inte är möjligt att exakt ange nyttjandeperioden är självklart. Det gäller emellertid nästan alla former av immateriella tillgångar. När det gäller teknisk kunskap framstår det inte som rimligt att avstå från avskrivningar. I punkt 92 i standarden understryks att den snabba tekniska utvecklingen i gången tid talar för en kort nyttjandeperiod. Även om det är sannolikt att företaget kommer att satsa på teknik framstår det som troligt att satsningarna handlar mer om förbättringar än att bara bibehålla tekniken på den nivå som gällde vid förvärvstidpunkten.

IAS 39 - Finansiella instrument

Flera företag har förvärvat derivat utan att tillämpa de regler i IAS 39 som gäller för säkringsredovisning. Trots att företagen inte klassificerar derivaten som säkringsinstrument är det ändå troligt att syftet med dem är att minska exponeringen för i första hand valutarisker. Av noterna till de finansiella rapporterna framgår att vinster/förluster på derivaten ofta redovisas som övriga intäkter eller kostnader, dvs. i rörelseresultatet. Detta trots att det skulle kunna hävdas att derivat som varken utgör säkringsinstrument eller innehas för handel ska redovisas över finansnettot. IAS 1 ger ingen vägledning till hur den här typen av derivat ska redovisas. Den bedömning som gjorts är dock att redovisningen av vinster och förluster i rörelseresultatet inte strider mot standarden.

Enligt IAS 39 ska olika typer av finansiella instrument värderas till verkligt värde även i de fall som marknadsvärden saknas. Företag med stora finansiella tillgångar, till exempel Investor, anger bland redovisningsprinciperna hur de gått tillväga. Bland annat hänvisas till en vägledning, International Private Equity and Venture Capital Valuation Guidelines. I not görs en åtskillnad mellan de

tillgångar som värderas till marknadsvärde och de vars värde uppskattats på annat sätt. I noten redovisas också vad som förklarar förändringen under året mellan in- och utgående balans. Företag med mindre innehav lämnar ofta betydligt sämre information. Ett företag konstaterar att på grund av avsaknad av marknadsvärden värderas innehaven till anskaffningsvärde. Ett annat skriver att verkliga värden i vart fall inte torde understiga de redovisade värdena.

Ytterligare noteringar

- Enligt ÅRL krävs ett antal upplysningar i förvaltningsberättelsen, nämligen vilken verksamhet som bedrivs inom FoU, effekter på den yttre miljön samt framtida utveckling. När det gäller FoU kräver dessutom IAS 38, punkt 126 uppgift om storleken av de FoU-utgifter som kostnadsförts.
- I de fall som resultaträkningen utgår från funktioner ska uppgift lämnas om de väsentliga kostnadsslagen, IAS 1, punkt 93.
- I anslutning till kassaflödesanalysen ska en rad upplysningar lämnas, till exempel poster inom investering och finansiering som inte motsvaras av betalningar, IAS 7, punkt 43-44. En nettoredovisning av nya lån och amorteringar är inte tillåten, punkt 22ff.
- I redogörelsen för redovisningsprinciper beskrivs ibland vad företaget gjort snarare än vad som utgör principen. Det kan till exempel gälla redovisningen av leasingavtal.
- Information om avsättningar uppfyller ofta inte samtliga krav i IAS 37, punkt 84-85. Beskrivningen av eventalförpliktelser är ibland knapphändig, se punkt 86.
- Immateriella tillgångar ska delas upp efter sin art, IAS 38, punkt 119.
- Val av nyckeltal mm under ”året i korthet” och motsvarande information ska inte ge en annan bild av resultat och ställning än de finansiella rapporterna.
- När företag saknar instrument som kan leda till en utspädning av resultat per aktie blir redovisningen tydligare om detta klart framgår i anslutning till uppgiften om resultat per aktie.
- Uppgift ska lämnas om vilken typ av tillgångar som omfattas av leasingavtal, se IAS 17, punkt 35 och 47.
- I de fall som ränteutgifter aktiverats ska uppgift lämnas storleken och vilken räntesats som gäller, IAS 23, punkt 29.
- Företag som anlitat Alecta ska lämna vissa uppgifter om detta, se IAS 19, punkt 30.
- Uppgift ska lämnas om hur stor del av lagervärdet som värderats till nettoförsäljningsvärde, se IAS 2, punkt 36.

Börsbolagens delårsrapporter

De iakttagelser som lämnas nedan baseras på kvartalsrapporter som lämnats under kalenderåret 2006, till och med halvårsskiftet 2007 och vissa fall även Q3 2007. Någon form av genomgång sker av samtliga börsbolag varje kvartal. I några fall granskas enbart halvårsrapport och bokslutsrapport, främst i de bolag där det periodvist rapporterade resultatet inte är avgörande för börskursen, alltså i huvudsak investmentbolag, forskningsinriktade bolag och liknande.

Genomgången avser, dels efterlevnad av redovisningsstandards utgivna av IASB – i det följande kallade IFRS, dels efterlevnad av OMX Nordic Exchange Stockholms ("börsen") noteringsavtal, till den del avtalet påverkar den finansiella rapporteringen.

Generella synpunkter på börsbolagens delårsrapporter

Totalt sett kan konstateras att efterlevnaden av de regler som styr rapporteringen är mycket god. Kvartalsrapporterna innehåller genomgående en fullständig uppsättning räkenskapsdata, med resultat- och balansräkning, kassaflödesanalys samt specifikation av eget kapitals förändring. Vad gäller specifikationen av resultaträkningen är den tillfredställande. I några enstaka fall har dock inte rörelsens kostnader delats upp i kostnadslag eller funktion. Vad gäller balansräkningen, respektive kassaflödesanalysen är specifikationen i många fall väl grov. Det handlar främst om att anläggningstillgångar inte specificeras på undergrupper, samt att kassaflödesanalysen bara innefattar de fyra högsta nivåerna – kassaflödet från rörelsen, förändring av rörelsekapital, investeringar och finansiering. Specifikationen av eget kapitals förändring är tillfredställande, men i några fall används även rader benämnda "övrigt" eller tillägget "m m" på vissa poster. Få bolag använder den mer läsarvänliga möjligheten att separera poster med framtida resultat effekt, från transaktioner med ägarna.

Vad gäller tidsprofileringen av rapporterna, kan konstateras att de största bolagen i allt större utsträckning övergått från kommentarer av delårsperioden, till kommentarer av kvartalets utveckling. Merparten av bolagen håller dock fortfarande fast vid delårsperioden som den huvudsakliga tidsperioden i kommentarerna. I bokslutskommunikén blir normalt årsredogörelsen dominerande även i de stora bolagen. I själva resultaträkningen visas dock alltid både delårsperioden och det senaste kvartalet, samt senaste räkenskapsår, ofta tillsammans med rullande kvartalsvärden. I balansräkningen anges normalt värden både för motsvarande kvartalsskifte ett år tidigare, liksom för senaste bokslutstidpunkt. I kassaflödesanalysen är det ungefär lika många bolag som redovisar både kvartalsvärden och delårsvärden, som de bolag som enbart redovisar delårsvärden.

Det kan också tilläggas att rapporterna innehåller tillfredställande kommentarer till utvecklingen, även om en del mindre och medelstora bolags kommentarer är klart mindre utförliga än de flesta stora bolagen. Så kallade "bullet points" i inledningen av rapporten används också av samtliga bolag, även om många bolag anger så pass många punkter att det blir svårt att hitta de resultatbegrepp och andra nyckelfaktorer som är obligatoriska enligt noteringsavtalet.

Vad gäller prognoser och förändringen av dessa, är det mycket få företag som publicerar en prognos i siffror. Emellertid publicerar drygt 60 procent av de undersökta bolagen framåtblickande information av marknadskarakter, i vissa fall med riktningssangivelser för något resultatmått, samt för nettoomsättningen. I några fall finns information av prognoskaraktär tyvärr inlagd i respektive affärsområde, vilket gör det svårt att snabbt få grepp om informationen. Denna typ av information bör alltid samlas under en gemensam rubrik eftersom informationen ofta är kurspåverkande. Detta görs också av nästan alla företag och rubriceringen är normalt, "utsikter", "marknadsutsikter" eller "framtidsutsikter". På engelska används normalt rubriken "outlook".

Vanligast är att formulera utsikterna på ett par rader, men i en del fall utgörs prognosavsnittet av en relativt stor textmassa med utförliga kommentarer, ofta för respektive produkt- och marknadsområde. En utförlig beskrivning är naturligtvis värdefull för läsaren, men gör det samtidigt svårt att få grepp om utsikterna förändrats i förhållande till tidigare rapport. I en del fall används här tekniken att publicera, ordagrant, föregående rapporters utsikter, vilket är en rimlig teknik om textmassan är relativt liten. Det blir dock en frustrerande teknik när texten är omfattande. Då blir det svårt att avgöra om bolaget ändrat uppfattning. Läsaren är mer hjälpt av om företaget tar sin utgångspunkt i föregående rapporters marknadsbedömning och anger en riktningförändring i förhållande till denna, än att bolaget ger en ögonblicksbild av utsikterna.

Det kan också konstateras att de senaste åren inneburit en hög lönsamhet i bolagen, ett starkt kassaflöde, liksom en hög stabilitet på bolagens marknader. Detta har medfört en god finansiell ställning och att bolagen drabbats av få överraskningar, i alla fall fram till halvårsskiftet 2007. Vinsterna har ökat 20 kvartal i rad sedan tredje kvartalet 2002, med en tydlig acceleration från det tredje kvartalet 2003. Därefter har marknadsförhållandena förändrats. Troligen kommer därför de närmaste kommande kvartalen att innefatta fler störningsposter än vad vi sett de senaste åren.

Den goda lönsamheten har medfört ett mycket bra kassaflöde i företagen. Kassaflödet från rörelsen, inklusive investeringar, mätt som rullande fyra kvartal har varit kraftigt positivt sedan helåret 2001. Eftersom alla utgifterna i företagen därför varit självfinansierade har överskottet antingen hamnat som likvida placeringar i balansräkningen eller använts för att betala av skulder. Börsbolagen har följaktligen som grupp mycket starka balansräkningar.

I följande avsnitt behandlas de punkter som ansetts viktigast att föra fram från genomgången. De områden som särskilt behandlas är: jämförelsestörande poster, nedskrivningar, förvärvsanalysen, avvecklade verksamheter, säkringsredovisning samt pensionsredovisning.

Jämförelsestörande poster

Detta är i första hand ett informationsproblem eftersom den analys som dominerar bland placerare är att jämföra periodens resultat med motsvarande resultat ett år tidigare. Särskilt för ett kvartal, där den korta perioden skapar stora periodiseringsproblem, är det av central betydelse att poster specificeras som stör jämförbarheten mellan perioderna. Här kan konstateras att särskilt de större börsbolagen fokuserar mer på kvartalet i beskrivningarna av utvecklingen, än på själva delårsperioden.

Här kan också nämnas prognosinsamlingarnas ökade betydelse. Idag är insamlingar av analytikerprognoser både inför kvartalsrapporter och för längre perioder en naturlig del av börsanalysen. Det finns ett flertal källor för dessa insamlingar, men den firma som dominerar i Sverige är SME, Six Market Estimates. Deras insamling får ofta betydelse för vilket resultat som betraktas som företagets "huvudsakliga" i samband med att en rapport lämnas. I alla uppföljningar bildar resultatet före skatt basen, men i vissa fall kommer andra resultatbegrepp med på en framskjutande plats, exempelvis EBITDA (resultat exklusive en rad viktiga poster, som skatt, finansnetto, avskrivningar och nedskrivningar). Även resultat för enstaka affärsområden kan ha en viktig roll, liksom uppföljning av större intäkter och kostnader, som exempelvis resultat från avvecklade verksamheter, omstruktureringkostnader eller valutaeffekter. Området "jämförelsestörande poster" har alltså kommit att utvecklas till en ganska noggrann analys i samband med att rapporten avges. Följaktligen har placerarnas informationskrav kring detta område ökat.

Bolagen har också svarat upp mot detta krav. Andelen poster som specificeras i resultatbeskrivningen ligger idag på en konstant högre nivå än för till exempel fem år sedan. För helåret 2006 specificerade två tredjedelar av de undersökta bolagen jämförelsestörande poster, medan motsvarande andel 1997 var en tredjedel. Standarden på informationen är också god, även om det finns undantag. I några företag används ett samlingsnamn, exempelvis "jämförelsestörande poster", "engångsposter", utan att ingående förklara vad posten innehåller. Något enstaka bolag har även använt samlingsnamnet "jämförelsestörande poster" direkt i resultaträkningen, vilket inte är tillåtet enligt IFRS, dock med en förklaring i texten kring vad posten innehåller. Det kan dock konstateras att dessa problem var betydligt större innan införandet av IFRS.

Ytterligare en notering kan göras och det gäller värdeförändringar i de fastighetsförvaltande bolagen. Dessa är inte, och specificeras inte heller, som en jämförelsestörande post. Däremot påverkar posten mycket tydligt jämförbarheten. Dessa värdeförändringar har en dominerande roll i resultatet de senaste åren, ofta 70-80 procent. Troligen har detta bidragit till att fastighetsbolagen inte längre finns med i de prognosinsamlingar som görs, trots att fyra av bolagen är bland de större på börsen. Oviljan från analytiker att lämna publika prognoser speglar troligen den osäkerhet som finns kring de presenterade värdeförändringarna, särskilt på kvartalsbasis. Värdeförändringarna är helt enkelt för chansartade att prognostisera.

Vad gäller jämförelsestörande poster i vid bemärkelse, kan konstateras att den dominerande kostnadsposten uppkommer i samband med omstruktureringar av verksamheten. Rubriceringen "omstruktureringkostnader", "avvecklingskostnader", "strukturkostnader", etc, dominerar tillsammans med nedskrivningar av anläggningstillgångar, främst av koncerngoodwill. På intäktssidan dominerar vinster vid försäljning av verksamhetsgrenar, samt reavinster på fastigheter, aktier och dotterbolag. Därutöver specificeras i texten ofta olika valutadifferenser, samt poster kopplade till juridiska tvister.

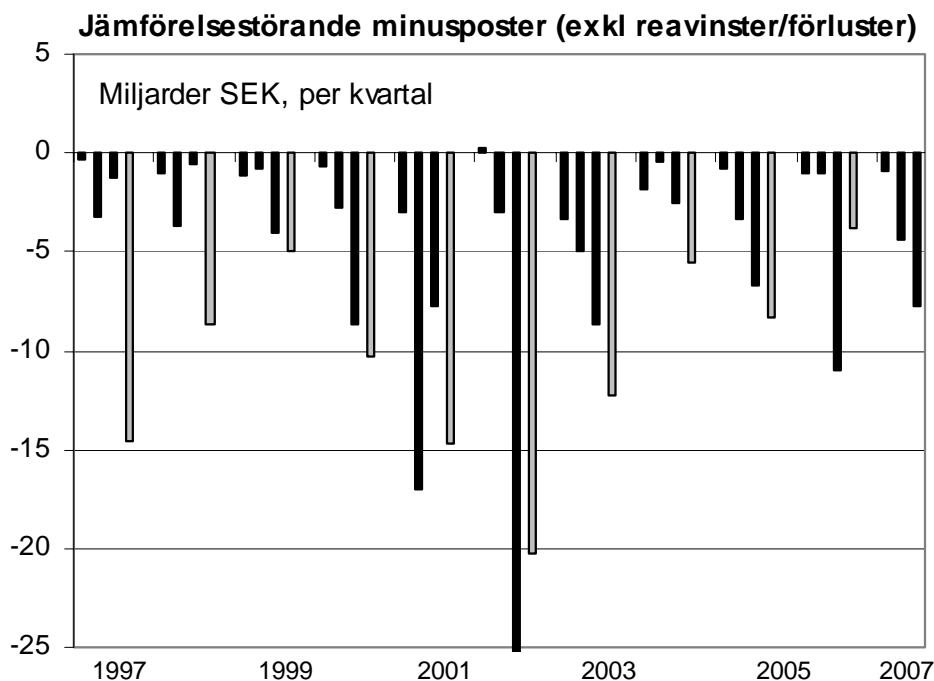
Det är fortfarande vanligare att omstruktureringkostnader, etc, redovisas under räkenskapsårets andra halvår, särskilt under det fjärde kvartalet (se nedanstående diagram). Det indikerar att posten är en beräknad kostnad, inte en händelsestyrd. Det är därför inte kostnader för faktiskt gjorda omstruktureringar som dominerar, utan information om beräknade kostnader för framtida omstruktureringar, så kallade avsättningar. Själva aktiviteten kring omstruktureringar brukar vara

störst under sommarhalvåret, då bland annat semesterperioden gör det lättare att förändra verksamheten.

När det gäller specifikationen av avsättningar, kan konstateras att information om dessa är knapphändig i delårsrapporterna. I ett fall har det kunnat konstateras att en avsättning som gjordes 2006, fortfarande kvarstår med ungefär halva värdet tre kvartal senare. När så stor del av reserven kvarstår efter så lång tid, är det en indikation på att den ursprungliga avsättningen varit för stor och att det kvarvarande beloppet borde återföras i sin helhet.

Det kan också konstateras att bolag som bytt VD under verksamhetsåret, har en större frekvens av omstruktureringsposter, än bolag utan VD-byte. Eftersom bytet normalt sker en bit in på räkenskapsåret, kan detta möjligen vara förklaringen till att omstruktureringar, etc, är vanligare under det andra halvåret, än under det första.

Av nedanstående diagram framgår storleken på jämförelsestörande minusposter, normalt omstruktureringar, etc, per kvartal under perioden 1997 till tredje kvartalet 2007. De grå staplarna avser det fjärde kvartalet respektive år, de svarta övriga kvartal. Utöver de kommentarer som gjorts ovan, kan konstateras att utvecklingen av beloppet följer utvecklingen av konjunkturen. I goda tider är posterna mindre än under perioder med svag konjunktur, vilket framgår av den svaga perioden 2001-2002 då dessa poster var jämförelsevis mycket höga.

Nedskrivningar

Under räkenskapsår som avslutades 2006, redovisade en tredjedel av de undersökta bolagen nedskrivningar i resultatet. Informationen om nedskrivningarna är genomgående bristfällig. Ofta redovisas bara själva nedskrivningen, men i några fall kommenterar bolagen faktorer som sammanhänger med en genomförd nedskrivningstest, som exempelvis räntenivån vid diskontering av tillgångens kassaflöde eller förändrade förväntningar på framtida kassaflöden.

I ett bolag har upprepade nedskrivningar av goodwill gjorts i samband med att verksamheter avyttrats. Nedskrivningarna har, dels blivit en del av resultatet från avvecklade verksamheter, dels redovisats i rörelseresultatet när nedskrivningen avsett kvarvarande verksamheter. Nya försäljningar har drivit fram nya nedskrivningar. Detta har skett både under 2006 och 2007 och goodwillposten var, innan nedskrivningarna, betydande, ungefär av samma storlek som det egna kapitalet i koncernen.

Det kan ifrågasättas om bolaget genomfört nedskrivningstesterna med rimliga antaganden. Det är uppenbart att priset för de sålda verksamheterna inte levt upp till bolagets interna förväntningar eftersom det uppstått förluster i samband med avyttringen. Därför kan det ifrågasättas varför inte dessa i större utsträckning påverkat nedskrivningstestet. Detta beteende riskerar att bli vanligare i ett tuffare ekonomiskt klimat. Risken finns att dotterbolag som utvecklas dåligt sätts på "säljlistan" och senare redovisas som avvecklad verksamhet, hellre än nedskrivningstestas. En nedskrivning belastar rörelseresultatet, medan en förlust från avvecklad verksamhet hamnar längst ner i resultaträkningen och därigenom regelmässigt utanför de resultat som ligger till grund för resultatprognoser. Detta kringgående är naturligtvis inte tillåtet enligt IFRS (nedskrivningstester skall göras även av tillgångar som skall säljas), men hur skall det kunna stoppas?

För en placerare är det viktigast att företaget löpande kommenterar utfallet av gjorda nedskrivningstester. Det mest användbara är information om utvecklingen av vinst/kassaflöde från de nedskrivningstestade tillgångarna, framförallt i förhållande till bolagets förväntningar. Eftersom ett nedskrivningstest normalt görs för koncerngoodwill, är det användbart om företaget specificerar kommentarerna för de tillgångar (normalt dotterbolag) som givit upphov till goodwill. I de flesta fall handlar det dessutom om ett, eller ett par, större förvärv, varför det även är praktiskt möjligt. Däremot kan det vara svårt att hålla fast vid denna information när förvärven avser många mindre dotterbolag, vilka integrerats i verksamheten.

Eftersom uppföljning av gjorda förvärv är en viktig del i placerarnas arbete med att utvärdera företagsledningens prestation, vore det välkommet med bättre kommentarer kring framförallt utvecklingen av de förvärvade enheterna.

Slutligen kan konstateras att VD-byten normalt följs av en nedskrivning. Det speglar hur svårt det är att med olika värderingsmetoder göra redovisningen robust. En ny VD med exempelvis en annan syn på avkastningskravet vid diskontering av kassaflöden, kan relativt lätt driva igenom en ökning av avkastningskravet och en nedskrivning av tillgången. Det är ändå konstigt att styrelsernas roll för den finansiella rapporteringen inte lyfts fram mer vid stora nedskrivningar. De flesta styrelseledamöter har ju normalt varit med och fattat beslut om förvärv av de tillgångar som den nye

VD:n skriver ner. En nedskrivning är därför också ett underbetyg till styrelsen, men styrelser kritiserar dock ytterst sällan i dessa sammanhang. Normalt ses nedskrivningen som ett underbetyg på vad den avgående VD:n genomfört.

Förvärvsanalysen

I samband med företagsförvärv är det stora skillnader mellan hur köparen redovisar det uppkomna övervärdet. Detta medför betydande svårigheter att prognostisera resultatkonsekvenserna från ett företagsförvärv. Dessutom är det stora skillnader avseende vilken information som lämnas rörande företagsförvärv. Det är visserligen svårt att få vägledning kring vilken detaljnoggrannhet IFRS kräver i delårsrapporterna, men i en del företag ges nästan ingen information alls, vilket rimligen inte kan anses vara i överensstämmelse med regelverket.

Av de undersökta företagen 2007 har totalt 26 procent redogjort för företagsförvärv genom att presentera en förvärvsanalys. I ungefär två tredjedelar av dessa företag är detaljnoggrannheten så pass god att det går att se fördelningen av övervärdet mellan, i första hand, goodwill (som inte skrivs av) och övriga immateriella tillgångar (som skrivs av). Detta är en viktig uppdelning, eftersom det då blir möjligt att uppskatta de efterföljande resultatkonsekvenserna från ett förvärv. Tyvärr är det ytterst få företag som anger vilka avskrivningar som kommer att belasta resultatet.

Innan IFRS introducerades redovisades merparten av detta övervärde som goodwill och skrevs av på längst möjliga tid, 20 år. Därför gick det med rimlig säkerhet att uppskatta resultatkonsekvenserna från ett förvärv, även om många då hävdade att det var en felaktig resultatbelastning. Dagens system är ett steg bort från generella schabloner och mot en redovisning där varje förvärv är unikt. I teorin är det naturligtvis det enda rätta, men i praktiken skiljer sig hanteringen åt mellan företagen på ett sätt som tveklöst försvårar jämförbarheten mellan företagen.

Granskar vi informationen i de presenterade förvärvsanalyserna kan alltså konstateras att drygt två tredjedelar av bolagen specificerar både goodwill och immateriella tillgångar. Av den kvarvarande tredjedelen anger hälften av bolagen immateriella tillgångar som en klumpsomma, medan hälften av bolagen inte ger någon information alls, alltså bara informerar om att de genomfört företagsförvärv.

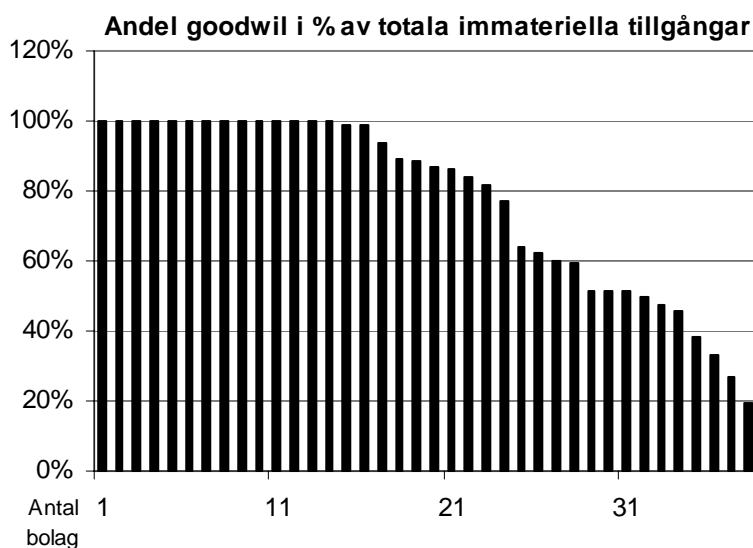
Går vi vidare och går igenom uppdelningen på goodwill och övriga immateriella tillgångar kan konstateras att drygt en tredjedel av de undersökta bolagen hänfört allt immateriellt övervärde till goodwill (se nedanstående diagram). Resterande knappa två tredjedelar av bolagen redovisade övriga immateriella tillgångar på mellan 1 och 81 procent av de totala immateriella tillgångarna. Det finns egentligen inget normalvärde, vilket framgår av diagrammet, utan andelen fördelar sig ganska jämnt mellan 1 och 81 procent, medan medianvärdet är 39 procent (medelvärde 36 procent). Inklusive bolagen med 100 procent goodwillvärde blir medianvärdet 88 procent och medelvärde 78 procent.

Det finns två ytterligare noteringar som är intressanta att lyfta fram. Dels har ett av de undersökta bolagen skrivit ner lagret i det förvärvade bolaget direkt efter förvärvet, dels har tre bolag uppvärderat tillgångar, vilket medfört att ett negativt goodwillvärde redovisats.

Lagernedskrivningen motsvarar ungefär två tredjedelar av det totala lagret i det köpta bolaget. Visserligen förekommer lagerjusteringar i förvärvsanalysen i ett flertal bolag, men enbart som uppvärderingar (vilket i efterföljande rapport leder till högre varukostnader och lägre resultat). Det är svårare att smälta logiken bakom en stor nedskrivning. Om lagret skulle skrivas ner till en överdrivet försiktig nivå blir i stället varukostnaden i efterföljande rapporter för låg ur ett långsiktigt perspektiv.

I de tre fallen med negativ goodwill handlar det i ett fall om uppvärderingar av anläggningstillgångar (fartyg). I de två andra handlar det om uppvärderingar av immateriella tillgångar till en nivå som skapar ett negativt goodwillvärde. Den negativa goodwillen har sedan, i enlighet med IFRS, skrivits ner, vilket ökat resultatet. I fallet med de uppskrivna fartygen utgör vinstökningen hela 6-7 procent av eget kapital, medan det i de två andra handlar om relativt små effekter. Oavsett storlek är det svårt att förstå hur värdet, direkt efter förvärvet, kan vara högre än vad som faktiskt betalats.

Därutöver kan konstateras att det lämnas information om tilläggsköpeskillningar i drygt tio procent av förvärven. I hälften av dessa anges även beloppet, men bara i ett fall anges hur stor andel som ingår i beräkningen av den totala köpeskillingen. Inte i något fall lämnas information om vilka parametrar som påverkar tilläggsköpeskillningens slutliga storlek.

Avvecklade verksamheter

Redovisningen av avvecklade verksamheter enligt IFRS 5 innebär att den sålda verksamhetsgrenen redovisas på en särskild rad, netto efter skatt, sist i resultaträkningen. Härigenom överförs verksamhetsgrenens effekter på resultaträkningen, både för det aktuella året och för jämförelseåret, till denna rad. Syftet är att få fram en resultaträkning som speglar utvecklingen för kvarvarande enheter.

Denna redovisningsteknik användes under 2006 i sex procent av de undersökta bolagen. Därutöver redovisade ungefär en tredjedel av bolagen realisationsresultat från sålda anläggningstillgångar.

Det är svårt att se någon tydlig linje när det gäller anpassningen till reglerna för avvecklade verksamheter. I ett fall har de använts i samband med en förlust kopplad till en fabriksnedläggning, vilket knappast kan vara i linje med IFRS. I ett annat fall har en verksamhetsgren avyttrats som var tydligt artskild från resten av koncernen utan att raden för avvecklade verksamheter användes. Reavinsten från transaktionen redovisades i rörelseresultatet, samtidigt som omstruktureringkostnader också fanns, på nästan samma belopp. I ett tredje fall har vissa avyttringar redovisats som avvecklad verksamhet (dessa gick med förlust), medan andra avyttringar i bolaget redovisats som realisationsresultat (nettovinst). Vad som styrts valet av redovisning är svårt att få grepp om.

Ett tredje problemområde gäller effekterna när en verksamhetsgren säljs samtidigt som en annan köps in. I det första fallet elimineras, som nämnts, effekterna från resultaträkningen, både för innevarande år och jämförelseåret, och läggs sist i resultaträkningen. När verksamheter köps in görs däremot inte någon justering för effekterna på, vare sig innevarande eller jämförelseårets resultat. Skillnaderna i hantering leder till en obalans som medför en överskattning av tillväxten, före resultat från avvecklade verksamheter. Om inte reglerna för avvecklade verksamheter hade använts skulle resultateffekterna från den sålda verksamheten ha ersatts av resultateffekten från den förvärvade. Härigenom skulle en kontinuitet ha uppnåtts, även om resultaträkningen inte speglar jämförbara enheter.

Säkringsredovisning

Effekter från IAS 39 "Finansiella instrument" redovisas i eget kapital i knappt hälften av de undersökta företagen. Det framgår inte alltid vad redovisningen avser, men merparten verkar vara säkringar, främst valutasäkringar.

Totalt sett är beloppen som redovisas i eget kapital små. Genomsnittseffekten för samtliga undersökta bolag vid halvårsskiftet 2007 var 0,03 procent, men har pendlat mellan plus 0,1 till minus 0,2 procent de senaste sex kvartalen. Vid införandet av redovisningen i bokslutet 2005 var effekten minus 0,7 procent. Den enskilt största negativa effekten vid halvårsrapporten 2007 var minus 3,0 procent och den största pluseffekten 9,1 procent. Sett över de senaste sex kvartalen är den största negativa effekten i något bolag minus 8,5 procent och den största positiva (den ovan nämnda) plus 9,1 procent.

Bara några enstaka bolag redovisar säkringseffekten uppdelad på sina två huvudkomponenter - värdeförändring under perioden, samt den del som överförs till resultaträkningen. Det vore mycket välkommet ur ett prognosperspektiv om bolagen alltid redovisade effekten brutto. Då skulle det regelmässigt gå att få grepp om hur stor del av säkringarna som avräknats och påverkat periodens resultat.

Det är fortfarande svårt att löpande få grepp om resultateffekten från säkringstransaktioner, oavsett redovisningsteknik, eftersom bara ett fåtal bolag upplyser om effekten i delårsrapporterna. Generellt kan sägas att det är ett större prognosproblem att inte ha tillgång till säkringseffekten på periodens resultat, än att inte känna till om bolaget tillämpar säkringsredovisning, eller ej. Detta beroende på att effekterna från genomförda säkringar är temporära och därmed alltid ett störningsmoment, oavsett redovisningsteknik. Problemen är särskilt stora vid kvartalsprognoser.

Pensionsredovisning

Det är i princip omöjligt att granska pensionsredovisningen med utgångspunkt från delårsrapporterna, eftersom merparten av den väsentliga informationen finns i not till årsredovisningen. Det som emellertid hänt de senaste två åren är att allt fler bolag redovisar värdeförändringar i pensionsskulden (eller snarare i pensionsnettot, eftersom det ofta finns placeringstillgångar) som en del i eget kapital.

Ur ett prognosperspektiv är detta en klar förbättring, av två skäl. För det första innebär det att pensionsskulder och pensionstillgångar löpande redovisas till verkligt värde. Det underlättar i samband med värderingar, eftersom en viktig del i dessa är att beräkna den räntebärande nettoskulden till verkligt värde, där pensionsnettot blir en av de viktigaste posterna. Om pensionsskulderna/tillgångarna endast redovisas efter avdrag för aktuariella vinster och förluster (utjämnade justeringar som tillåts enligt IFRS) kommer pensionsdifferenserna bara med i redovisningen en gång om året, i not till årsredovisningen, vilket är det vanligaste.

För det andra ger en redovisning mot eget kapital placerarna en möjlighet att löpande följa värdefluktuationerna i pensionsnettot. Härigenom ges en möjlighet att få en känsla av vilka faktorer som påverkar pensionsnettot. Det viktigaste är normalt fluktuationer i börskurser, för de bolag som har pensionsstiftelser, samt förändringar i marknadsräntan, vilket främst påverkar nuvärdeberäkningen av själva skulden. Om justeringen mot eget kapital dessutom systematiskt går åt ett håll är detta en tidig indikation på framtida minskningar/ökningar av pensionskostnaderna.

Av de undersökta bolagen 2007 har 8 procent redovisat pensionsjusteringar direkt mot eget kapital, vilket är en klar ökning från 2006. I gruppen finns överraskande nog en del mindre och medelstora bolag. Av bolagen har ungefär en tredjedel valt att göra justeringar enbart i samband med bokslutet.

Ytterligare ett pensionsproblem som dykt upp handlar om de pensioner som betalas in till försäkringsbolagen Alecta (tjänstemän) och AMF (arbetare), vilket är den vanligaste pensionstekniken i Sverige. Av vissa mindre bolags bokslutskommunikéer 2006 framgår att AMF givit rabatt på premien under det fjärde kvartalet. Denna kommentar fanns dock bara i ett fåtal bolag. Under december 2007 har Alecta tillkännagivit att de avser att ge en 40 procentig rabatt på 2008 års

pensionspremier. I många företag, särskilt i dem med stor andel svenska tjänstemän, kommer detta att medföra betydande resultatlättnader. Det återstår att se hur rabatten kommer att redovisas i börsbolagen. Alectas uppfattning är att rabatten skall redovisas löpande som en kostnadsreduktion, kvartal för kvartal. Frågan är dock om inte bolagen snarare har en finansiell fordran på Alecta som följer av IAS 39 och bör redovisas så snart Alecta fastställt rabattsatsen och meddelat bolagen detta.

Ur ett prognosperspektiv blir det svårare att hantera en löpande rabattering, eftersom beloppen blir, relativt sett, mindre och företagen troligen anser att de inte behöver informera om detta separat. Vid prognoser är det därför lättare att hantera en större nuvärdeberäknad finansiell fordran, eftersom det då blir fokus på denna faktor vid ett redovisningstillfälle.